1893 ՕԳՈՍՏՈՍԻ 6 (18) ՈՒՐԲԱԹ

№ 90 — ՏԱՍՆԵՒԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — № 90

1893 ՕԳՈՍՏՈՍԻ 6 (18) ՈՒՐԲԱԹ

Հրատարակվում է չորեքշաբթի, ուրբաթ և կիրակի օրերը։
Տարեկան գինն է 10 ռուբլի, կէս տարուանը 6 ռուբլի.
3 ամսուանը 3 ռ. և մի ամսուանը 1 ռ.
Առանձին համարը 7 կոպէկ։

Բաժանորդագրութիւնն ընդունվում է խմբագրատանը և Կենտրոնական գրավաճառանոցում։

Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Арцзаганкъ".
կամ՝ Tiflis, Rédaction „Ardzagang".

ԱՐՁԱԳԱՆՔ

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր 10—1 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԿԷՍ ՏԱՐՈՒԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ԱՐՁԱԳԱՆՔ"

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ՅՈՒԼԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 31-Ը ԳԻՆԸ Է ՎՃԱՐԵԼ 6 Ռ.

Բաժանորդագրութիւնն ընդունվում է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Երևանեան հրապարակի և Մէջի-փողոցի անկիւն քաղաքային տան հանդէպ) և ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ։

Օտարաքաղաքացիք պէտք է դիմեն՝ Тифлисъ, Редакція „Ардзаганкъ„. իսկ արտասահմանից՝ Tiflis, Rédaction du journal arménien «Ardzagang»։

Յայտարարութիւններ ընդունվում են հայերէն և օտար լեզուներով։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մի նոր տաղանդ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Վեհափառ Կաթողիկոսի ուղևորութիւնը։ Ռուս-Օսմանեան առևտրական դաշնակցութիւնը։ Կովկասի պ. կառավարչապետի մի շրջաբերականը։ Եկատերինոդար քաղաքի հարիւրամեակը։ Գիւղատնտեսական դպրոց կանանց համար։ Մարմնամարզական դպրոց։ Ռուս-Գերմանական մաքսային պատերազմի հետևանքները։ Առողջապահական խմբեր։ Պաշտօնական տեղեկութիւններ խօլերայի մասին։ Սանահնից։ Մերվից։ Նամակ Գիւլեաթաղից։ Պարսկաստանի անգղիական թերթը։ Հայկական թատրոնը Թիֆլիսում։ Տաճկահայերի դերասանական ոյժերը։ Նամակ Գանձակից։ Նամակ Խմբագրին։ Առաջիկայ քննութիւնները պետական դպրոցներում։ Ս. Մելիք Սարգսեանի յօդուածը Ոստիկանութեան կարգադրութիւնը սառը ջուր ծախողների վերաբերմամբ։ Ձրի թէյարան։

ՖԷԼԻԷՏՕՆ.—Յաղթող Բարտէկը։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ.

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԶԱՆԱԶԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԻ ՆՈՐ ՏԱՂԱՆԴ

Պ. Վահրամ Սվաճեան կ. Պոլսոյ մեր ազգայիններին քաջ ծանօթ է. նոքա շատ ծափահարեցին, իսկ տեղոյն հայ մամուլը միշտ հաճութեամբ արձագանքեց նուագասիրաց առ Սվաճեան ցոյց տուած խանդավառ զգացումները. նոյն իսկ շատ մօտ անցեալի մէջ մենք լսեցինք Գահիրէէն նորա գտած ջերմ ընդունելութիւնը։ Սվաճեանը կովկասցի հայերին ծանօթացնելու համար շատ բան հարկաւոր չէ. ահա իւր կենսագրութիւնը.

Հայ գրագիտութեանց մէջ իւր հակիրճ բայց սրտաճմլիկ նորավէպերով ծանօթ տիկին Սվաճեանի զաւակն է, կ. Պոլիս ծնած։ Այն ինչ տակաւին եօթն տարեկան, պ. Սվաճեան Վենետիկի սբ. Մարկոս եկեղեցւոյ յայտնի երաժշտապետէն սկսել է սովորել երաժշտութեան նախնական գիտելիքները, և այնուհետև երկար տարիներ է վատնել Վիեննայի համբաւաւոր Conservatoire-ի մէջ կատարելագործելու Մուսայից արհեստը։

Յուլիսի $^{15}/_{27}$ երեկոյին հայ դաշնակահարին լսելու բաղդն ու պատիւը ունեցայ։ Լօնդօնի Սթէյնուէյ (Steinway Hall) կոկիկ և գեղեցիկ սրահը լցուել էր հայ և անգլիացի հանդիսականների բազմութիւնով, և ահա Սվաճեանը իւր դաշնակի առաջը։ Քսան և երկու տարեկան մի երիտասարդ է նա. միջահասակ նուրբ կազմածը, շիկնոտ և մելամաղձիկ դէմքը բաւական են ապացուցանել թէ մի բանաստեղծական, մի գեղարուեստի սիրահար էակ կայ նրա մէջ պահուած։ Ուսերի վրայ գալարուած սաթի նման սև մազի գանգուրները հարկ չեն թողեր նրա [illegible] լինելը ստուգելու համար դիպլոմներ դիտել. իսկ բոլորշի երեսը ծածկող սև թաւ ընչացքը մունետիկի նման կը յայտարարէ թէ Սվաճեան հայ է։

Մենք հայերս ընդհանուր առմամբ աւելի պարծենկոտ դիրք էինք առել մեր թիկնաթոռների մէջ։ Գալով Անգլիացիներին և Անգլուհիներին, նոքա այնպիսի մի կերպարանք էին տուել իրանց դէմքին որ կարծես թէ ասել կ'ուզէին «Մինչև Նազարէթէն մարգարէ կարելի է դուրս գալ»։ Սակայն առաջին պատեհութեամբ Schubert-ի «Impromptu»-ն և Moschkowski-ի «Condoliera»-ն համոզեցին նոցա թէ, այո, Նազարէթէն էլ մարգարէ դուրս կը գայ, թէ հայն էլ գեղեցիկ ճաշակն ունի, և ծափահարեցին կրկին և կրկին։

Անուանի դաշնակահարը եօթն նշանաւոր կտորներ նուագեց, որոնց մէջ էին Chopin-ի «Prelude in D flat»-ը, Rubinstein-ի «Etude»-ը, Lisst-ի Rhapsodie Hongroise-ը. ամենն էլ խանդավառ ծափահարութիւններով ընդունուեցան. բայց մասնաւորաբար իւր «Fantasie»-ն էր որ որոշապէս շեշտուեցաւ։ Իմ աջակողմը նստած Անգլուհիներէն մին՝ very nice (շատ ընտիր) կը բացագանչէ. մի առնական ձայն ականջիս յետևէն՝ there is no doubt he is an artiste (տարակոյս չկայ թէ նա մի արթիստ է) կը մռմռայ։

Ներողութիւն արէք, մի կարճ միջադէպ պատմեմ։ Մի կիւրակէ երեկոյ ինչպէս եղաւ մտայ Լօնդօնի ինձ բոլորովին անծանօթ և միջնակարգ Անգլիքան եկեղեցիներէն մին, ժողովուրդն էլ միջին դասին կը վերաբերէր. ասել չեմ ուզեր թէ եկեղեցին անկանոն կամ աղտոտ էր, ընդհակառակը շատ մաքուր և շատ կանոնաւոր, միայն թէ ժողովրդի նման մի քիչ պաղ էր։ Աւուր պատշաճի երգերը երգուեցան, Աւետարան կարդացուեցաւ, արդ ժամ է քարոզ լսելու։ Սպիտակահանդերձ քարոզիչը ծանր-ծանր քայլերով ամբիոն բարձրացաւ, քարոզ և բնաբան ձեռքի տակով ծոցէն հանեց գլուխ Աւետարանի ծալքը և սկսեց խօսել։ Բնաբանը չասէր էլ, ես քարոզի ընթացքէն կարող էի հետևցնել թէ «Կեանքի հաճոյքներ»-ը լինելու էր այն։ Քարոզը քննադատելու ամենևին միտք չունիմ, կարելի է Դուք մտածէք թէ պ. քարոզիչը իւր քարոզը Սըր Ջօն Լըբբօքի «Կեանքի հաճոյքներ»-էն գողացած լինի. որմէ գողացած կամ փոխ առած կը լինի, թող լինի, իւր մեղք իւր վիզ, սակայն ճշմարտութիւնը սա է թէ նրա առաջի գործը եղաւ կեանքի մասին Շոփէնհաուրի և Բայրընի տուած յուսահատական գաղափարները նախ և առաջ ջուրը դընել. նրա համար կեանքը ստուեր չունէր, չարն էլ բարի էր, բարին էլ բարի էր։ Կեանքի ամեն մի երևոյթի տակէն մի հաճոյք հանելով մինչև նուագածութեան հասաւ. բնութեան մէջ ամեն ինչ իւր նուագն ունէր նրա համար՝ առուակն այստեղ կը հոսի, ծաղիկն այնտեղ կ'աճի, մանուկն այնտեղ կը ժպտի, մեզմէ բացակայ անջրպետի մէջ թաւալող աստեղց բոյլերը նոյնիսկ Տիեզերակալի հոյակապ պալատան հոյակապ դաշնակի հոյակապ լարերը կը կազմեն նրա համար. առանց երաժշտութեան մարդկային բարքերը կատարեալ ձև չէին կարող առնել, հոգի և բարոյականութիւն երգի թևերով պէտք էին թռել դէպի աղաս երջանկութիւն և այլն և այլն։ Վերջը, «Սիրել ժողովուրդ, ասաց վըստահ եղանակով, յուսով եմ թէ ձեր մէջը չի գտնուի որ նուագել չգիտենալու աստիճան տգէտ լինի»...։ Եւ ճշմարիտ որ Անգլիացոց համար նըւագելը կարդալ և գրելու չափ կարեւոր տեղ է բռնել։

Առակս ինչ ցուցանէ. ցուցանէ թէ պ. Սվաճեան գոհ և բէյլի աշխարհին անծանօթ ժողովրդի հետ աչքակապուկ խաղալու չէր եկել այս երեկոյ. նա եկել էր գոհացումն տալ Անգլիոյ ժողովրդի բարձրագոյն դասին, որի ամեն մի անհատը շատ ժամանակ է նուիրել նուագածութիւն սովորելու։

Պ. Սվաճեան Անգլիացիների առաջն էր եկել, այն անողորմ Անգլիացիների, որոնք մեր Արևելցիներիս՝ «Այս էլ այսպէս թող լինի»էն երբէք տեղեկութիւն չունին, խիստ քննադատներ, սրա համար էլ ծաղր կամ ծափահարութիւն, երկուքէն մին լինելու էր պ. Սվաճեանի բաժինը... Եւ ծափահարութիւն եղաւ։ Ձեզ հաւատար ասածիս. ահա ձեզ ապացոյցը.

«Daily News» կ'ասէ. Պ. Վահրամ Սվաճեան, հայ դաշնակահարը յաջող հանդիսացաւ հինգշաբթի երեկոյ Պ. Ներսէսեանի իմաստուն կարգադրութեանց շնորհիւ ընտրուած Լօնդօնի Սթէյնուէյ (Steinway) սրահի մէջ հանդիսականաց մի ստուար բազմութեան առաջ։ Պ. Սվաճեանի ճարտար նուագածուի հմտութեամբ ընտրած հայերէն եղանակները բարձրաձայն կեցցէներով ընդունուեցան։ Հանդիսականաց մէջ էին Տիկին Պըրայս (Mrs. Bryce), Տօք. Հիւբերթ Գրիֆըն (Dr. Hubert Griffin), Պ. Գ. Յակովբեան, և պրօֆ. Չերազ. այնտեղ էին նաև պարոնայք Թումայեան և Գայաեան, որոց գալուստը ընդհանուրէն ջերմապէս ողջունուեցաւ։

«The Morning Leader» հայ դաշնակահարի համառօտ կենսագրութիւնն է արել. իսկ «Courrier de Londre» նիւթի չափ բանաստեղծական շունչ է տուել իւր տողերին։ Նա այսպէս կ'ասէ. Պ. Վահրամ Սվաճեան, հայ մեծ դաշնակահարը, որի մասին արդէն տեղեկութիւն տուել ենք մեր ընթերցողներին, երէկ, հինգշաբթի երեկոյեան, մեծ յաջողութեամբ մի նուագահանդէս տուաւ Steinway Hall-ի մէջ։ Հոյակապ արուեստագէտը, որ արդէն Եւրոպայի երաժշտական աշխարհի մէջ արժանաւորապէս իրան մի տեղ է սեպհականել, նուազ չգնահատուեցաւ Լօնդօնի dilettanti-ներէն։ Մանաւանդ որ ոչ ոք նրանէ աւելի լաւ գիտէ մեծ վարպետների կտորները նուագել և հոգին իւր «գործ»-ի մէջ թրթռացնել։ Նրա մատների տակ դաշնակը այնքան պերճախօս է որ ոչ մի մարդ կարող է անզգայ կենալ, ինչպէս որ հանդիսականաց խանդավառ կեցցէները և յաճախակի տես կոչերը հաստատեցին այդ։ Եւ ամենէն վերջը երբ նա բոլոր իւր հանճարի զօրութիւնով նուագեց «Մայր Արաքս»-ի դիւթիչ և բանաստեղծական եղանակը, բոլոր հանդիսականները ճշմարիտ աւացիա (ovation) արին դաշնակահարին, որի համար իւր հայրենակիցները իրաւունք ունին հպարտանալու»։

Եւ ճշմարիտ որ նուագահանդէսի վերջաբանը մեզ ամենիս համար մի սրտաթունդ վերջաբան էր։ Մերթ դաշնակը սրտամորմոք ողբերգանքի բեկ-բեկ հեծկլտանքով կը գանգատէր, դաշն, ջղաձիգ. այստեղ Գամառ-Քաթիպան էր որ «հին-հին դարուց լիշատակ»-ների հետ լաց կը

ՖԷԼԻԷՏՕՆ

ՅԱՂԹՈՂ ԲԱՐՏԷԿԸ *)

(Հէնրիկ Սէնկևիչ)

Է

Բարտէկը տուն դարձաւ այնպէս յոգնած, որ մի քանի օր շարունակ չէր կարողանում աշխատել։ Այդ մի մեծ կորուստ էր նորա տնտեսութեան մէջ, որովհետև առնական աշխատանք էր պահանջվում անպատճառ։ Մագդան անում էր, ինչ որ կարող էր։ Նա աշխատում էր առաւօտեանից մինչև գիշերը. հարևան Ջէմէռնիցկիները օգնում էին նրան ինչքան կարող էին, բայց այդ ամենը շատ քիչ էր, ուստի նրանց տնտեսութիւնը օրէցօր վատանում էր։ Պարտքեր էլ կային—գաղթական խուստրին՝ մի գերմանացու, որ երբեմն Պոդգնեօզովում մի քանի օրավար անբերրի հող էր գնել, իսկ այժմ ամենալաւ տնօրինութիւնն ունէր ամբողջ գիւղում, նոյնպէս և գրամագլուխ, որ նա աճեցնում էր ամենատեսակ տոկոսիքներով։ Նախ նա պարտք տուաւ նոյն իսկ կալուածատիրոջը պան Եանժինսկուն, որի անունը փայլում էր «Ոսկէ մատեանի» մէջ, և որ հենց այդ պատճառով պարտական էր պահպանելու իւր ընտանիքի փայլը պատշաճաւոր կերպով, սակայն բացի նըրանից խուստը փոխ էր տալիս նոյնպէս և գիւղացիներին։ Մագդան ահա կէս տարի էր գրեթէ, որ նրան մի քանի թալեր էր պարտական։ Այդ փողից մի մասը նա տնտեսութեան համար էր գործ դրել, իսկ միւս մասը պատերազմի ժամանակ ուղարկել էր Բարտէկին։ Բայց այս այնքան էլ մի մեծ թշուառութիւն չէր։ Աստուած լաւ հունձ էր պարգևել, կարելի էր հաց հաւաքել և պարտքը վճարել, միայն թէ մէկը լինէր, որ գործին ձեռք զարնէր։ Դժբաղդաբար Բարտէկը աշխատել չէր կարող։ Ասենք Մագդան այդ բանին չէր հաւատում. գնում էր քահանայի մօտ, որ նա մի կերպով կարողանար գիւղացուն շարժել, բայց նա յիրաւի ոչինչ չէր կարողանում անել։ Երբ նա յոգնում էր, շունչը բռնում էր և մէջքն էլ ցաւում։ Ամբողջ օրով նստում էր խրճթի առաջև ծխում այն յախճապակէ ծխամորճը, որի վրայ նկարուած էր Բիսմարկի պատկերը կիրասիրի ճերմակ համազգեստով ու սաղաւարտը գլխին. Բարտէկը ծխում էր ու նայում իւր առաջ քնատ աչքերով մարդու նման, որ դեռ չէ կարողացել իւր կրած վաստակներից յետոյ յոգնութիւնն առնել։ Այդ ժամանակ նա մտածում էր մասամբ պատերազմի, մասամբ իւր յաղթութիւնների, մասամբ էլ ամենայն բանի, մասամբ և ոչ մի բանի մասին։

Մի անգամ նստած էր այսպէս և յանկարծ հեռուից լսեց Ֆրանեկի լացի ձայնը։ Ֆրանեկը գալիս էր ուսումնարանից և գոռում իւր բոլոր ձայնով։

Բարտէկը ծխամորճը հանեց ատամների միջից.

—Դէհ, Ֆրանեկ, ինչ է պատահել քեզ, ինչ ես ոռնում։

—Ի՞նչպէս չոռնամ, քանի որ ջարդել են։

—Իսկ ո՞վ է քո ռեխդ ջարդել։

—Ո՞վ, ի հարկէ պան Բեօզէն։

Պան Բեօզէն կատարում էր Պոդգնեօզովում ուսուցչի պաշտօնը։

Մագդան, որ այդ ժամանակ պարտիզումը փորում էր գետինը՝ ցանկապատից այս կողմն անցաւ և քլունգը ձեռքին մօտեցաւ տղային։

—Ի՞նչ ես արել այնտեղ,—հարցրեց նա։

—Ոչինչ չեմ արել ես, պան Բեօզէն ինձ անուանեց լեհական խոզ և բերանիս ծեփեց և ասաց, որ այժմ նրանք Ֆրանսիացիներին յաղթել են ու մեզ էլ ոտքի տակ պիտի տան, որովհետև մեզանից զօրաւոր են։ Իսկ ես նրան ոչինչ չեմ արել, երբ նա ինձ հարցրեց՝ թէ ո՞վ է աշխարհիս երեսին ամենից մեծը, ես էլ ասացի թէ սրբազան պապը, նա իմ բերանիս խփեց, իսկ ես սկսեցի աղաղակել, իսկ նա անուանեց ինձ լեհական խոզ և ասաց, որ այժմ նրանք Ֆրանսիացիներին յաղթել են...

Ֆրանեկը սկսեց կրկնել. «իսկ նա ինձ ասաց, իսկ ես նրան ասացի։» Վերջապէս Մագդան փակեց նրա բերանը ձեռքով և ինքը դառնալով Բարտէկին՝ կանչեց.

—Լսո՞ւմ ես, լսո՞ւմ ես... իսկ այժմ դու գնա՛ Ֆրանսիացիներին ջարդիր, իսկ գերմանացին թող ծեծի քո տղին շան նման, թող նրան խոզ կանչի.—այ քո պարգևը։

Եւ Մագդան, իւր սեպհական ճարտարախօսութիւնով ոգևորուած, սկսեց նոյնը Ֆրանեկին կրկնել, իսկ Բարտէկը աչքերը չռեց, բերանը բացաւ և մտածմանց մէջ ընկաւ,—այնպէս խորն էր մտածում նա, որ մի խօսք անգամ արտասանել չկարողացաւ և որ ամենագլխաւորն է, չէր կարողանում հասկանալ, թէ ինչ է պատահել։ Ի՞նչպէս, իսկ նրա յաղթութիւնները... Նա մի վայրկեան էլ նստեց, յանկարծ նրա աչքերում մի բան փայլեց, արիւնը խփեց երեսին։ Տարակոյսը, ինչպէս և երկիւղը կարճամիտ մարդոց մէջ յառաջ են բերում կատաղութիւն։ Բարտէկը վեր թռաւ և սեղմած ատամների միջից ասաց.

—Ես նրա հետ կը խօսեմ։

Եւ նա գնաց։ Նրա ճանապարհը հեռու չէր,—ուսումնարանը ժամի կողքին էր։ Պան Բեօզէն այդ վայրկեանին կանգնած էր դռան առաջև խոճկորներին հացով կերակրում էր։

Պան Բեօզէն մեծահասակ մարդ էր, մօտ 50 տարեկան, ամրակազմ կաղնու նման. Նա գէր չէր, բայց դէմքը լայն էր, իսկ այդ դէմքի վրայ փայլում էին նրա մեծ համարձակութիւնով և եռանդով լի աչքերը։ Բարտէկը մօտեցաւ նրան։

—Ինչո՞ւ համար, դու՝ գերմանացի, իմ տղիս ծեծում ես։ Was—հարցրեց նա։

Պան Բեօզէն մի քանի քայլ յետ գնաց, նայեց նրան աներկիւղ աչքերով և անվրդով պատասխանեց.

—Կորիր, տխմար լեհացի։

—Ինչո՞ւ դու իմ որդուն ծեծում ես,—կրկնեց Բարտէկը։

—Ես քեզ էլ կը ծեծեմ, անպէտք լեհացի։ Այժմ մենք ձեզ ցոյց կը տանք, թէ ով է այստեղ տէրը։ Կորսուիր սատանայի մօտ.... դատարանին գանգատ արա... կորիր։

Բարտէկը բռնեց ուսուցչի ուսից և սկսեց շարժել գոչ'լով խռպոտ ձայնով.

—Գիտե՞ս թէ ես ով եմ։ Գիտե՞ս թէ Ֆրանսիացիներին ով է ջարդել։ Գիտե՞ս թէ ով է Շտայնմէցի հետ խօսել... դու ինչո՞ւ ես իմ տղին ծեծում, մուռտառ շվապ։

Պան Բեօզէի աչքերը քիչ մնաց դուրս գային իրանց շրջանակից, ինչպէս և Բարտէկի աչքերը, բայց պան Բեօզէն ուժեղ մարդ էր, ուստի վճռեց մի հարուածով ազատուել յարձակուողից։

Այդ հարուածը հասաւ Գրավելոտի և Սէդանի յաղթականի երեսին։ Այն ժամանակ Բարտէկը կորցրեց բոլորովին իւր հասկացողութիւնը. պան Բեօզէի գլուխը յանկարծ սկսեց շարժուել հովհարի նման, միայն թէ սրա շարժմունքը աւելի յաճախ էր։ Բարտէկի մէջ կրկին զարթնեց տիւրկոսների և զուաւների սատկեցնող ոգին։ 'Ի զուր տեղը պան Բեօզէի քսանամեայ որդի Օսկարը, որ մի հասակով և ուժեղ երիտասարդ էր, օգնութեան հասաւ հօրը։ Մի սոսկալի կռիւ բռնկեց, որ կարճատև էր և որի վերջը որդին գետին փըռուեցաւ, իսկ հայրը զգաց, որ օդն է բարձրանում։ Բարտէկը ձեռները դէպի վեր բարձրացնելով, տանում էր ուսուցչին ինքն էլ չգիտէր թէ ուր։ Դժբաղդաբար ուսումնարանի մօտ դրուած էր լուացքի ջրի տակառը, որ պան Բեօզէն խնամքով ժողովում էր խոզերին կերակրելու համար, և ահա յանկարծ մի բան դըրմբաց տակառի մէջ, յետոյ այնտեղից երևեցան պան Բեօզէի ոտները, ապա ուսումնարանից դուրս վազեց տիկին Բեօզէն յուսահատութեան աղաղակով.

—Օգնեցէ՛ք, օգնեցէ՛ք։

Խելահաս կինը շուռ տուաւ տակառը և աղտոտ ջրի հետ միասին գետին վեր ածեց իւր մարդուն։

Դրացի գաղթականները օգնութեան հասան իրանց հարևանին։

Քանի մի գերմանացիք յարձակուեցան Բարտէկի վրայ և սկսեցին ծեծել նրան գաւազաններով և բռունցքներով։ Սկսուեց մի բռնամարտ, որի մէջ դժուար էր Բարտէկին որոշելու իւր թշնամիներից,—այնպէս խառնուել էին միմեանց և մի գանգուած կազմել ամենքը։ Բայց յանկարծ այդ գանգուածի միջից, ինչպէս մի հրացանի միջից գնդակ, դուրս թռաւ Բարտէկը և վազեց դէպի ցանկապատը։

Գերմանացիք վազեցին նրա յետևից, բայց այդ ժամանակ լսուեց ցանկապատի ճայթիւնը և մի վայրկեանից յետոյ ահագին ձողը պտոյտ էր գալիս սպառնալի Բարտէկի երկաթէ թաթերի մէջ։

---

*) Տես «Արձագանք» № 89.

լին էր: Մերթ դաշնակը կը կոհականար սանձարձակ, ալիք ալիքի վրայ դարսուելով կը բարձրանար կորովի մինչև բարձրագոյն կէտը. այստեղ «մէջքը ուղղած Արաքսն» էր, որ «ամպի նման գոչելով» կը խօսէր յատակից: Եւ մերթ դաշնակը կը նուաղէր, կը ցրտանային նրա լարերը և Սվաճեան պաղ գործիի առաջը նստած, սև գանգուրների տակ սքողուած աչքերը կը սևեռէր անէութեան մէջ, կը նայէր, կը նայէր ու կը նայէր: Այստեղ էլ չէր խօսի Արաքսը, այստեղ Արաքսը իւր յորձանուտ անդունդներով Մասիսի ոտքի տակը կը լճանար՝ լուռ, անշարժ, մտախոհ յուզուած, փրփրած...:

Ի՞նչ ասեմ, Գամառ-Քաթիպան քեզ օրհնի, մեր հայ դաշնակահար:

Ալ. Ապօծեան:

Լոնդոն, 27 յուլիսի:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ս. Էջմիածնայ սինօդի՝ Երուսաղէմից ստացած հեռագրի համաձայն Նորին Վեհափառութիւն ամենայն հայոց կաթուղիկոս Մկրտիչ I օգոստոսի 5-ին Եաֆֆայից Ս. Էջմիածին է ուղևորվում: Բացի Էջմիածնայ նուիրակներից Նորին Վեհափառութեան ուղեկցում է դեր. Սահակ եպիսկոպոս Խապայեանը: Համաձայն նախապէս որոշուած ուղևորութեան ծրագրի Նորին Վեհափառութիւնը կը մնայ Ալէքսանդրիայում երեք օր, Տրիեստում երկու օր, Վիեննայում չորս օր, Վարշավայում երկու օր, Օդեսայում չորս օր, Բաթումում երկու օր, Թիֆլիզում մի շաբաթ: Օդեսայում Կաթողիկոսին կը դիմաւորէ Բեսարաբիայի թեմական առաջնորդ Գրիգոր եպիսկոպոս Աղափիրեանը: Վեհափառի շքախումբը կը կազմեն 12 անձինք, որոնց համար սենեակներ են պատրաստուած քաղաքիս առաջնորդարանում:

⁂

Ռուսական կառավարութիւնը բանակցութիւններ է սկսել առևտրական դաշնակցութիւն կապելու Օսմանեան կառավարութեան հետ: Ռուսաց ելևմտից նախարարը պահանջում է, որ Բարձրագոյն Դուռը համաձայնի տալ Ռուսաստանի գործարանների արդիւնքներին այն առանձնաշնորհութիւնները, որ վայելում են աւստրո-հունգարական արդիւնքները Աւստրո-Հունգարիայի հետ կայացած նոր դաշնակցութեան զօրութեամբ:

⁂

ԿՈՎԿԱՍԻ Գ. ԿԱՌԱՎԱՐՉԱՊԵՏԻ ՄԻ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ

Կօջօր, յուլիսի 19-ին 1893 թ. № 6943. Կովկասեան երկրի պ. պ. նահանգապետներին:

Կովկասի կառավարչապետը ՚ի նըկատի առնելով, որ այգիներում և այլ զուարճատեղերում իբրև հասարակական հանդէս կազմուող ըմբըշամարտութիւնների միջոցին շատ յաճախ ըմբիշները ծանր վէրքեր են ստանում, իսկ հանդիսականները խանգարում են հասարակական հանդըստութիւնը և կարգը, հարկաւոր համարեց միանգամայն արգելել ապագայում այդպիսի հանդէսներ երկրիս բոլոր քաղաքներում:

Այս հրամանի մասին պատիւ ունիմ հաղորդել Կովկասի պ. պ. նահանգապետներին հարկ եղած կարգադրութիւններն անելու համար:

Ստորագրել է՝ կառավարչապետի բացակայութեան պատճառով, նորա օգնական գեներալ-լէյտենանտ կոմս Տատիշչեւ:

⁂

Այս ամսուայ 15-ին, լրանում է Եկատերինօդար քաղաքի հիմնելու հարիւրամեակը:

⁂

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ պետական կալուածքների նախարարութիւնը մտադրութիւն ունի մի իգական գիւղատնտեսական դպրոց հիմնել: Կանանց մէջ գիւղատնտեսական կրթութիւն տարածելու ցանկութիւնը գիտնական կոնգրեսներում է յայտնուած. այսպիսի կրթութեան կուսակիցներ են հանդիսանում այնպիսի պատուաւոր գործիչներ, որպիսին է, օրինակ, Ստեբուտը: Կանանց գիւղատնտեսական դպրոցի ծրագրի մշակումը կը յանձնուի գիւղատնտեսական կրթութեան ասպարիզում ամենայայտնի մասնագէտներին:

⁂

Ուսանող սերնդի համար մարմնամարզութեան մեծ կարևորութիւնն ընդունելով, ազգային լուսաւորութեան և զինուորական նախարարութիւնները բանակցութիւններ են սկսել, որպէս զի հիմնեն մի դըպրոց երեք տարուայ դասընթացով մարմնամարզութեան ուսուցիչներ պատրաստելու համար: Այս դըպրոցի ուսումնաւարտ աշակերտները պիտի ուսուցիչ հրաւիրուին բոլոր պետական դպրոցներում: Միայն մենք հայերս ենք, որ անուշադիր ենք թողնում մեր թեմական և ծխական դպրոցները՝ մարմնամարզութեան չըվարժեցնելով աշակերտներին:

⁂

Ռուս-գերմանական մաքսային պատերազմի հետևանքները հետզհետէ երևան են գալիս: Շատ ռուս վաճառականներ պատուէրներ ունին տուած գերմանական գործարաններին, որպէս և գերմանացիք պատուէրներ ունին տուած Ռուսաստանում,—հին մաքսային տարիֆի ներգործութեան ժամանակ: Այժմ, երբ մաքսը երկու կողմերն էլ գրեթէ կրկնապատկուել է, վաճառականներին այլ ևս ձեռնտու չէ պատուիրած ապրանքները ստանալը, և շատերը հրաժարվում են: Բայց ինչ պիտի լինի կանխապէս տուած գրաւականների վիճակը — ահա այս է խնդիրը: Ռուսական մամուլը խորհուրդ է տալիս օգտուելու force majeure կոչուած պատճառից: «Ֆորս մաժեօռ կամ «անդիմադրելի զօրութիւն» համարում են հեղեղը, պատերազմը և այլն, այսինքն այնպիսի պատահարներ, որ նախատեսնել անկարելի է և որոնց դիմադրելը մարդուս կամքից վեր է: Ամենուրեք ընդունուած է, որ այսպիսի դէպքերում պայմանագրերը կարելի է չկատարել: Թէ որքան իրագործելի է այս խորհուրդը, այդ կը տեսնենք մօտակայ ապագայում, այժմ միայն այսքան նկատենք, որ մաքսային պատերազմը երկու կողմերին էլ միլիոնաւոր վնասներ պիտի պատճառէ:

⁂

Մինչև այժմ երկու առողջապահական խումբ է կազմուած քաղաքումս խօլերայի դէմ մաքառելու համար, որոնցից առաջինը (10-դ քաղաքամաս) պէտք է գործէ պ. Աբգար Յովհաննիսեանի ղեկավարութեամբ, իսկ երկրորդը (8 և 9-երորդ քաղաքամաս) իշխան Աղէքսանդր Արղութեան-Երկայնաբազուկի առաջնորդութեամբ: Մնացեալ քաղաքամասերի համար խմբեր կազմելու համար քաղաքագլխի պ. պաշտօնակատարը դիմել է օգոստոսի 5-ին նորընտիր իրաւասուներին, առաջարկելով նոցա ընդունել խմբերի ղեկավարների պաշտօնը:

⁂

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽՕԼԵՐԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Յուլիսի 27-ից մինչև օգոստոսի 5-ը խօլերայով բռնուել են 13 մարդ, որոնցից 9 վախճանուել են և 1-ը առողջացել:

Երկաթուղու հիւանդանոցում այժմ 3 հոգի են բժշկվում (Բաբաջանեանց, Զավեալով և Բալուեվ)

Օգոստոսի 3-ին քաղաքային հիւանդանոցը բերուած տաճկահպատակ Փարհադ Թոմասեանցը վախճանուեց:

Մի քանի օր առաջ բերուած Ֆեօդօր Գրունսկին օգոստոսի 3-ին մեռաւ, իսկ Բեմլէրը առողջացել է:

—

ՓՈԹԻ քաղաքում յուլիսի 23-ից մինչև օգոստոսի 1-ը խօլերայով բռնուել են 15 հոգի, որոնցից 5-ը մեռել են:

⁂

ՍԱՆԱՀՆԻՑ մեզ գրում են.—«Արձագանքի» ընթերցողներին արդէն յայտնի է, որ Սանահնի ձորում, Դեբետ գետի վրայ Զաքարէ սպասալարի նանա քրոջ կառուցուած քարաշէն հոյակապ կամրջի ձախակողմեան բուրջը խախտուել էր, որով և մեծ վտանգ էր սպառնում ամբողջ շինութեանը: Այդ վտանգը վերացաւ շնորհիւ ընիկ Սանահնեցի և այժմ Թիֆլիզի Նորաշէն եկեղեցու միաբան Թադէոս քահանայ Երուանդեանցի, որ իւր ծախքով թէ խախտուած բուրջը և թէ կամրջի կողքերի վայր ընկած քարերը նորոգել տուեց: Այժմ հաստատապէս մի այլ ուրախալի տեղեկութիւն ևս ենք յայտնում: Սանահնի և Հաղպատի մէջ գտնվում է մի անդնդախոր ահագին ձոր, «Նորվանք» անունով, որի մի ամենանեղ տեղում գտնվում է մի հին փայտէ կամուրջ, որի վերայով են անցնում Հաղպատից և Սանահնից եկող գնացողները. վաղուց է վտանգի ենթարկուած այդ կամուրջը, բայց ամեն անցուորական համարեա իւր գլխից ձեռք վեր առած է գնացել. պատահել է, որ ուսումնականներ և նշանաւոր անձինք երկիւղից յետ են դարձել և ուրիշ երկար ու դժուարագնաց ճանապարհով իրանց ընթացքը շարունակել: Այժմ լսում ենք, որ բարեկրօն տէր-հայրը մօտ ժամանակներս սկսելու է այստեղ մէկ ամուր քարաշէն կամուրջ կառուցանել տալ, որով և միանգամայն այս պատմական նշանաւոր տեղերի ճանապարհային հաղորդակցութիւնը բոլորովին կը հարթուի: Ցանկանում ենք կատարեալ յաջողութիւն:

⁂

ՄԵՐՎԻՑ մի լրատու գրում է «Նոր-Դար»-ին, ՚իբր թէ սխալ է այն լուրը, որ հաղորդել էինք «Արձագանք»-ում նոյն տեղի հասարակութեան կողմից ընտրուած պատգամաւոր Արշակ Թումանեանի և Նորին Վեհափառութեան մատուցանելի մի գրքի առիթով:

Շտապում ենք ուղղել այդ սխալը, քանի որ պ. Թումանեանը նամակներ ունի այնտեղից մի քանի այնպիսի անձնաւորութիւններից, որոնք Մերվի ներկայացուցիչներ համարուելու կատարեալ իրաւունք ունին:

Գործը պատրաստ է արդէն և շուտով կըստացուի:

⁂

ԳԻՒԼԵԱԹԱՂ, 25 յուլիսի.

(Թղթակցութիւն «Արձագանքի»)

—

Ամսոյս 22-ին Ջիվանշիր գաւառի դաշտաբնակ մի թիւրքի գիւղ օրը ցերեկով մտնում են 8 ձիաւոր աւազակներ, որոնցից մէկը լինում է պրիստաւի հագուստով, իսկ 7-ը ոստիկանների: Սոքա մտնելուն պէս բանտարկում են բոլոր գիւղի մարդոց, ասելով թէ այս գիւղում աւազակներ էք պահում, պէտք է բոլորիդ էլ գաւառապետի մօտ տանենք: Եւ ցրվում են զանազան թաղերը և գիւղը թալանում. իսկ աւազակապետը գիւղի մէջտեղը կանգնած սպառնալից հրամաններ է արձակում. աւազակները ստիպում են կանանց, որ ցոյց տան իրանց Սմայիլ անունով հարուստ մարդու տունը, բայց կանայք դիմադրում են, աւազակապետը հրամայում է ծեծել կանանցը: Վերջապէս ստիպվում են կանայք ցոյց տալու այդ տունը. իսկ հարուստ թուրքի կինը, տեսնելով որ շատ են ծեծում իրան, ցոյց է տալիս փողի սնդուկը, որի մէջ լինում է 7000 ռ. թղթադրամ. աւազակներն այդ փողը վերցնում են ու գիւղից հեռանում: Սմայիլը այդ միջոցին գնացած է լինում իւր այգին բանելու, լսելով այս, նա չի վստահանում դուրս գալ այգուց, բայց միևնոյն օրը ամեն բան յայտնում են գաւառապետին. սա վերցնում է 30 կազակ և գնում աւազակների ետևից. սակայն երկու օր ման գալուց յետոյ ոչ ոքին չէ գըտնում և դատարկ յետ է գալիս տուն:

Այժմ Ջիվանշիր գաւառը սարսափի մէջ է. ամեն գիւղից յափշտակութեան ձայներ է լսվում:

Սահակ Տէր Զաքարեան:

⁂

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԹԵՐԹԸ

—

Արդէն ընդհանուր խօսակցութեան նիւթ է դարձել, որ 1894 թուին Թէհրանում պիտի հրատարակուի «Շաւիղ» անունով քաղաքական և գրականական շաբաթաթերթ:

Մեզ յայտնի չէ, թէ ովքեր կը լինին ապագայ թերթի խմբագրութեան ղեկավարները, բայց մեր ըստացած տեղեկութիւններից երևում է, որ թերթի հրատարակիչը լինելու է տպարանատէր պ. Ա. Բէկ-Նազարեանը:

Անհերքելի է, որ Պարսկահայերի մէջ մեծ պահանջ կայ մի լուրջ թերթի, սակայն ի նկատի պէտք է ունենանք, որ այդպիսի թերթի խմբագրութեան ղեկավարները պէտք է լինին գրականութեանը հմուտ անձինք:

Պարսկահայերի մէջ շատ ոյժեր կան, որոնք անյայտութեան մէջ են մնացած, մի և նոյն ժամանակ այդ թերթը լաւ ասպարէզ կը լինի պարսկահայ լուսաւորեալ դասակարգի համար, եթէ լրագիրը ունենայ այն արժանաւորութիւնները, որ կարողանայ այդ ոյժերը խմբել իւր շուրջը:

Պէտք է ի նկատի ունենայ այս բոլորը «Շաւիղ»-ի պ. հրատարակիչը:

Բայց և մի և նոյն ժամանակ, աչքի առաջ ունինք, որ թերթի հրատարակութիւնը կախուած է ժողովրդական աջակցութիւնից և պարզ բան է, որ պարսկահայերը այդ անդրանիկ թերթի գոյութիւնը պահպանելու համար չպէտք է խնայեն իրանց օգնութիւնը հասցնելու:

Իսքանդար Սարգսեանց:

⁂

Կատաղած, զայրացած, փրփուրը բերանին ձողը դէպի վեր էր բարձրանում—և ամենքը ցրվում էին:

Բարտէկը վազեց թշնամիների յետևից, բայց բարեբախտաբար չկարողացաւ ոչ մէկին հասնել: Մինչ այդ մի փոքր սառեց նա և սկսեց յետ նահանջել դէպի իւր տունը: Ա՜խ, եթէ նրա առաջ ֆրանսիացիք լինէին, այդ նահանջը շատ կ՚անմահացնէր պատմութիւնը:

Բանը այսպէս էր. յարձակուողները թուով քանի չափ, խմբուելով միասին, դիմեցին կրկին Բարտէկի վրայ: Բարտէկը նահանջում էր դանդաղ, ինչպէս մի վարազը շների փոհմակի առաջ: Երբեմն նա կանգ էր առնում և երեսը յետ էր դարձնում, այն ժամանակ կանգ էին առնում և յարձակուողները, ձողը նրանց մէջ մի անասանելի յարգանք էր ներշնչել:

Մի այլ աւելի լաւ միջոց չունենալով, նրանք քարկոծ էին անում Բարտէկին, մի քար վիրաւորեց Բարտէկի ճակատը: Արիւնը ծածկեց մեր հերոսի աչքերը: Նա զգաց, որ թուլանում էր, վայր ձգեց ձողը, տատանուեց և ընկաւ:

—Ուռա՜, գոչեցին գաղթականները:

Բայց մինչև որ նոքա կը հասնէին Բարտէկին, նա ոտքի կանգնեց կրկին: Այս յետ պահեց յարձակուողներին. վիրաւորուած գայլը կարող էր շատ վտանգաւոր լինել: Վերջապէս հեռու չէին և լեհացիների խրճիթները,—երևում էր ինչպէս լեհ գիւղացիք բոլոր ուժով շտապում էին պատերազմի դաշտը: Գաղթականները նահանջեցին դէպի իրանց բնակարանները:

—Ի՞նչ է պատահել—հարցնում էին Բարտէկին օգնութեան հասնող մարդիկ:

—Ես գերմանացիներին ձողով քոթկեցի,—ասաց Բարտէկը:

Եւ նա ուշագնաց եղաւ:

Ը

Գործը սպառնալի ընթացք էր ստանում: Գերմաներէն լրագիրները լի էին կրքոտ յօդուածներով այն հալածանքների մասին, որին ենթարկվում էր Գերմանական խաղաղ ազգաբնակութիւնը այն բարբարոս և խաւար ամբոխի կողմից, որ գրգռուած էր հակակառավարական յուզումներով և կրօնական մոլեռանդութեամբ: Բեօգէն հերոս դարձաւ: Նա՛, տէրութեան ամենահեռաւոր ծայրերում լուսաւորութիւն տարածող այդ ուսուցիչը, նա՛, խորին բարբարոսութեան մէջ քաղաքակրթութեան այդ իսկական քարոզիչը—այդ խռովութեան առաջին զոհը եղաւ: Բարեբախտաբար նրա յետևը կանգնած են հարիւր միլիոն գերմանացիք, որոնք չեն թողլ տայ, որ... և այլն:

Բարտէկը չէր էլ զգում, թէ ինչ փոթորիկ է հաւաքվում իւր գլխին: Ընդհակառակն, կը վստահէր: Չէ՞ որ նախ Բեօգէն ծեծեց իւր տղային, նախ նա խփեց Բարտէկին, իսկ յետոյ նրա վրայ յարձակուեցան այնքան գերմանացիք... Նա պէտք է պաշտպանէր թէ չէ: Բացի դրանից նրա գլուխը քարով ջարդել էին: Բայց ո՞ւմ—նրան, որին բանակի առօրեայ հրովարտակները փառաբանում էին—նրան, որ Գրավելօտի տակ տարաւ յաղթութիւնը, որ խօսեց նոյն ինքն Շտայնմէցի հետ, որ այնքան քաջութեան նշանների տէր էր: Նա ամենևին չէր կարողանում ըմբռնել, թէ ինչպէս գերմանացիք կարող են չիմանալ այդ, թէ ինչպէս նրանք կարողեն վիրաւորել իրան. ճիշտ այդպէս էլ, չէր կարողանում ըմբռնել թէ ինչպէս Բեօգէն գուշակում է պադգնեօգովցիներին, որ գերմանացիք նրանց ոտների տակ կըտան, մինչ իրանք, պադգնեօգովցիք այնքան լաւ ջարդեցին Ֆրանսիացիներին, երբ առիթը ներկայացաւ: Ինչ վերաբերում էր իրան, նա բոլորովին վստահ էր, որ դատարանը և կառավարութիւնը իւր կողմը կը կանգնեն: Այնտեղ, դատարանում կ՚իմանան, թէ ո՞վ է նա և ինչ է արել պատերազմում: Ինչ հարկաւոր է ասել էլ, որ ինքը Շտայնմէցը նրան պաշտպան կը կանգնի: Չէ՞ որ Բարտէկը հէնց այդ պատերազմի պատճառով աղքատացաւ և պարտքերի մէջ ընկաւ—ուրեմն նա պէտք է արդարութեան հանդիպի:

Այդ ժամանակ Բարտէկի յետևից ոստիկաններ եկան: Նրանք սպասում էին եռանդուն դիմադրութեան, եկել էին հինգ հոգով և հրացանները լցրած: Բայց նրանք սխալուել էին: Բարտէկը չէր էլ մտածում դիմադրելու: Նրան ցոյց տուին կառքը և նա նստեց: Մագդան յուսակտուր էր լինում և անդադար կրկնում.

—Շատ պէտք էր, որ դու ֆրանսիացիներին ջարդէիր. . . ո՛յ քեզ, խեղճ, պարզև, ո՛յ քեզ:

—Լո՛ւռ կաց, յիմար,—պատասխանում էր Բարտէկը և ուրախ ժպտում իւր կողքից անցկացողներին:

—Ես ցոյց կը տամ նրանց, թէ ո՛վ ո՛ւմ է վիրաւորել,—կանչում էր նա կառքից և զարդարուած բոլոր իւր քաջութեան համար ստացած նշաններով, ինչպէս մի յաղթական գնաց նա դատարան:

Բայց դատարանը դէպի նա այնքան էլ բարեացակամ չգտնուեցաւ և ճանաչեց միայն մեղմացուցիչ հանգամանքների գոյութիւնը: Բարտէկին դատապարտեցին եռամսեայ բանտարգելութեան:

Բացի դրանից նրան ենթարկեցին հարիւր յիսուն մարկ տուգանքի յօգուտ Բեօրգէի և ուրիշների, «մարմնական վիրաւորանք կրած գաղթականների»:

«Բայց չարագործը, — գրում էր «Պօզնանի լրագիրը» իւր դատական քրոնիկոնի մէջ,—վճռի արտասանելուց յետոյ ոչ միայն ամենափոքրիկ զղջումն չարտայայտեց, այլ այնպիսի կոպիտ հայհոյանքների տարափ թափեց, և սկսեց այնպէս անամօթ կերպով կառավարութեան առաջ թուել իւր, իբրև թէ ցոյց տուած, ծառայութիւնները, այնպէս որ պէտք է զարմանալ, թէ ինչպէս պ. դատախազը նոր մեղադրանք չյարոյց դատարանը և գերմանական անունը վիրաւորելու համար...»:

Իսկ այդ միջոցին Բարտէկը բանտի մէջ հանգիստ նստած յիշում է իւր քաջագործութիւնները Գրավելօտի, Սէդանի և Փարիզի տակ:

Բայց անիրաւացի կը լինէինք, եթէ պնդէինք, որ պ. Բեօգէի ընթացքը հասարակաց կարծիքի կողմից չէր դատապարտվում: Ո՜, ո՜չ, ո՜չ: Մի անգամ (սաստիկ անպիտան և անձրևային առաւօտ էր) [illegible] մի ոմն լեհական պատմագաւոր ճարտարաբան կերպիւ ապացուցանում էր, թէ ինչպէս Պօզնանում փոխուել են լեհացիների հետ յարաբերութիւնները, որ ի սէր այն քաջութեան, որ ցոյց տուին Պազնանի լեհերը, ի սէր այն զոհաբերութիւնների, որ նրանք արին պատերազմի ժամանակ, արժէր որ աւելի խնամք տանէին Պօզնանի նահանգի բնակիչների շահերի մասին. և թէ վերջապէս, ինչպէս պ. Բեօգէն Պադգնեօգովում ի չարն էր գործ դնում իւր դպրոցական ուսուցչի պաշտօնը, մարմնական պատիժներ տալով լեհացի տղայոց, կոչելով նրանց լեհական խոզեր և ասելով, որ յաղթական պատերազմից յետոյ գաղթական բնակիչները պէտք է ոտքի տակ տան տեղական բնիկներին:

Երբ լեհացի պատգամաւորը խօսում էր, անձրևը տեղում էր ու տեղում և որովհետև այդպիսի օրերում բոլոր մարդկանց վրայ թմրութիւն է գալիս, ուստի և այժմ յօրանջում էին և պահպանողականները, յօրանջում էին և ազգային ազատամիտները և ռամկավարները, յօրանջում էր և կենդրոնը, որովհետև այդ դեռ ևս կուլտուր-կամպֆից (կրօնական վէճ) առաջ էր:

Ռայխստագը լսեց այս «լեհական բողոքը» և անցաւ հերթական խընդիրներին: Իսկ այդ միջոցին Բարտէկը նստած էր բանտում. կամ, աւելի ճիշդ, պառկած էր բանտի հիւանդանոցում, որովհետև քարի հարուածը կրկին բաց էր արել նրա պատերազմում ստացած վէրքը:

Բարտէկը երբ ջերմ չէր ունենում, շարունակ մտածում էր, ու մտածում նման այն հնդկահաւին, որ մտածելուցը սատկեց: Բայց Բարտէկը չսատկեց, միայն թէ նա ոչինչ նոր 'բան չմտածեց:

Բայց երբեմն, այն րոպէներին, որ գիտութիւնը անուանում է lucida intervalla (պայծառ միջոցներ), նա գլխի էր ընկնում, որ կարելի է նա այնքան էլ չպէտք է եռանդով «ջարդ ու փշուր անէր» Ֆրանսիացիներին:

Բայց Մագդայի վիճակը շատ նեղ էր: Պէտք էր վճարել դատարանի դրած տուգանքը, իսկ որտեղից առնէր: Քահանան խոստացաւ օգնելու, բայց երևաց, որ նրա սնդուկում 40 մարկից աւելի չկայ: Պադգնեօգովան աղքատ ծուխ էր, իսկ ծերունի քահանան չէր էլ իմանում, թէ ինչպէս էին ծախսվում իւր փողերը: Պան Եանժենսկին տանը չէր գտնվում. ասում էին, որ նա գնացել է ծանօթանալու լեհական թագաւորութիւն կոչուող, ռուսաց նահանգում մի հա-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ ԹԻՖԼԻԶՈՒՄ

Բացի թատրոնական վարչութեան չորս անդամներից, ինչպէս հաղորդում են մեզ, կրկին մասնակցելու են իբրև խմբագրական ժողովի անդամներ հետևեալ անձինք՝ պ.պ. Յով. Լալայեանց, բժ. Վահան Արծրունի և Ստ. Լիսիցեանց։

Բացառապէս վերոյիշեալ պարոնների հաւանութեամբ պէտք է պիէսները բեմ հանուին և վարչութեան անդամները չպէտք է խառնուին դրանց կարգադրութեանց մէջ։ Քանի որ այս սկզբունքը վերջնականապէս սահմանուած կարելի է համարել, ուստի շատ լաւ կը լինէր, եթէ նրանք անմիջապէս ձեռնամուխ լինէին գործին։—Մեր կարծիքով բացի քարոզած գաղափարների տեսակէտից ընտրութիւն անելը, անհրաժեշտ կարևորութիւն ունի ուշադրութիւն դարձնել մեր թատրոնի բաբելոնեան խառնակ լեզուի վրայ, կանխօրէն սրբագրելով թէ հին և թէ նոր ընտիր պիէսները, պահպանելով լեզուի միակերպ ոճը. ուստի շատ և շատ կարևոր է որ հէնց այժմեանից դիմէին իշխ. Ն. Ամատունուն, որի մօտ գտնվում է թատրոնական գրադարանը, և վերցնէին յիշեալ պիեսները թէ սրբագրելու և թէ պակասորդ դերերը լրացնելու։

Պիեսների ընտրութիւնը, սրբագրութիւնը և արտագրութիւնը ամենամեծ ժամանակ խլող զբաղմունքն է։ Պէտք է խոստովանել որ ոչ մի խմբագրական մասնաժողովի անդամ չի յանձն առնիլ երկու օրուայ ընթացքում կատարել այն՝ ինչ որ շաբաթների գործ է։ Ուստի առ այժմ դարձնում ենք յարգելի խմբագրական մասնաժողովի ուշադրութիւնը վերոգրեալ ամենակարևոր կատարելիք գործի վրայ։

Ա. Ս.

⁂

Մինչև այսօր հազիւ թէ մատնացոյց էին անում մի երկու դերասանուհու կամ դերասանի վրայ իբրև «պոլսական ոյժ», իսկ այժմ ինչպէս երևում է մեր՝ Պոլսից ստացած տեղեկութիւններից, այնտեղի թատրոնական ոյժերի քանակութիւնը այնքան մեծ է, որ կարելի է ոչ միայն մէկ, այլ մի քանի դերասանական խմբեր կազմել նոցանից։

Հետաքրքրական ենք համարում առաջ բերել մեզ հաղորդած Պոլսոյ դերասանուհիների և դերասանների անուանական ցուցակը, թէև այս ցուցակն էլ լիակատար չէ կարելի համարել.

Տիկնայք՝ Հրաչեայ, Սիրանոյշ, Պեննէմեճեան, Հէքիմեան, Փասուլաճեան, Զապանեան, Սաթենիկ, Գոհարիկ, Թևհար։

Օրիորդներ՝ Ֆելեկեաններ՝ Ազաւնի և Մարի (քոյրեր), Գարաբաշեաններ՝ Վիրգինէ և Երանուհի (քոյրեր), Մարի, Ազնիւ, Քնար, Թևհար, Հայկանոյշ Թրբեան։

Պարոնայք՝ Մնակեան, Ալէքսանեան, Սիսակ, Զաֆրասճեան, Փասուլիճեաններ (հայր և որդի), Պեննեմեճեան, Պենլեաններ (հայր և որդի), Թրեան, Չոպանեան, Նալդջեան, Թոսպատեան, Մաթէոսեան, Հոլլաս, Կարմիրեան, Բերբերեան, Նտրրնեան, Թևհար, Պալթազար, Սանջակ, Տեմիրեան, Եպիփան, Իփէկեան։

Նոցանից իբրև նորութիւններ և աւելի աչքի ընկնող ոյժերը հետևեալներն են.

Տ. Տ. Հէքիմեան, Պեննեմեճեան, օր. Ֆելեկեաններ՝ Ազաւնի և Մարի, Քնար, Ազնիւ և հայկանոյշ Թրբեան։

Պ. պ. Ալէքսանեան, Զաֆրասճեան, Պենլեան, Սիսակ և Պեննեմեճեան։

⁂

ԳԱՆՁԱԿ, յուլիսի 30-ին.

(Թղթակցութիւն «Արձագանքի»)

Գանձակը ներկայումս կատարեալ ամայի է,

Ինտելլիգենտ կոչուած դասը վաղուց է ապաստանել հովասուն ամարանոցներում, մնացեալ բնակիչները զբաղուած են իրանց այգիներով։ Իսկ այդ տարաբաղդ այգետէրերն էլ ջրի սակաւութեան պատճառով անտանելի դրութեան մէջ են։

Քաղաքի միջով հոսող գետակը ջուր է մատակարարում բոլոր այգիներին ու պարտէզներին, բայց շատ քչերն են դրանով օգտվում։ Իւրաքանչիւր այգետէր հերթով միայն կարող է ջրի ընթացքը տանել դէպի իւր այգին կամ պարտէզը, իսկ այդպիսի դէպքերումն էլ չարչարվում են խեղճերը ջրի կառավարչի ու քաղաքապետի քմահաճութիւններից։

Ջրի յարգելի կառավարչի բարեհաճութիւնից թուրքերը միանգամայն ապահով են։ Նրանք առանց որևէ խոչընդոտի առատօրէն տանում են ջրերը և համարձակ ջրում իրանց այգիները։ Եւ մինչդեռ նրանց այգիներն ու պարտէզները թաղուած են կանաչների տակ, հայերինը միանգամայն թոշնել ու դեղնել են։ Այդ իսկ պատճառով խեղճ հայերը ստիպուած մթերքները գնում են թուրքերից, որոնք և չեն զլանում երբեք չորս անգամ աւելի գին պահանջել։

Խմելու ջրի աղբիւր ունինք, որ բաւական գոհացնում է մեր քաղաքացիներին, որի համար հրապարակական շնորհակալութեան արժանի է պ. Պետրոս Նանասեանցը, որ տասնեակ հազար ծախսելով բերել է տուել այդ աղբիւրը։

Մի քանի օր սրանից առաջ 2 թուրք երեխաներ, մէկը 8, միւսը 10 տարեկան ծնողների հետ ամարանոցից գալիս էին Գանձակ. Նրանք գնում էին ծնողների ետևից իրանց քրոջ հետ։ Ճանապարհին մանուկները թոյլտուութիւն են խնդրում իրանց քրոջից մօտակայ աղբիւրից քիչ ջուր խմելու. քոյրը թոյլ է տալիս և ինքը անհոգ կերպով հետևում իւր ծնողներին։

Յոգնած ծնողները յանկարծ յետ են նայում և երեխաներին չեն տեսնում. շտապում են դէպի աղբիւրը, այնտեղ էլ չեն գտնում նրանց։ Չորս օր անդադար որոնելուց յետոյ, վերջապէս գտնում են մի անտառի խորքում իրար գրկի մէջ մրտէն վախճանուած։

Գանձակեցի։

⁂

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

I

Ազնիւ Խմբագիր, կ'աղաչեմ տեղ շնորհել Ձեր պատուական լրագրի մի անկիւնում երկտող գրութեանս. անցեալ տարի մեր Բորժոմի հայ կանայք Ղանթարճեանց պ. Մկրտչի տանը երեկոյեան թէյի հրաւիրեալ լինելով՝ առարկայ կը բացուի դպրոցի վերաբերմամբ. տիկին Եղիսաբէթ Գրիգորեան Մարգարեանց՝ «Ամօթ է, կըսէ, տիկնայք, որ այս լուսաւորեալ դարուս Բորժոմի հայերը մի դպրոց չունենան. Երեսուն տուն բնակիչ ունեցող գիւղն անգամ մի դպրոց ունի, ինչու համար Բորժոմի պէս ամարանոցը, որ 60 տունէն աւելի միայն հայ բնակիչ ունի, մանկանց համար դպրոց մի չունենայ»։ «Ահա ես, կ'աւելացնէ տիկինը, որ մեծ կարողութիւն մը չունիմ, իմ Ազգիս սիրելի մանկանց մտաւոր լուսաւորութեան և բարոյական կրթութեանը համար կը խոստանամ նուիրել, եթէ եկեղեցւոյ գաւթի մէջ մի դպրոց շինել տաք, յիսուն ռուբլի»։ Նոյնպէս կը խոստանայ նուիրել սորա քոյրը, Զուզան Միրզոյեանց յիսուն ռուբլի, տ. Ձողակաթ Մելիքեանց քսան և հինգ ռ., տ. Թագուհի Ջեպէեանց տասն և հինգ ռ., տ. Հռիփսիմէ Յակոբեանց տասն ռ., տ. Մարիամ Յակոբեանց քսան ռ., տ. Մարիամ Ռամանեանց 10 ռուբլի, տ. Մարիամ Օտինեանց հինգ ռ., տ. Սոփիա Չալապով երկու ռ.։

Եւ երբ այս լուրը լսեցի, միւս օրն իսկոյն ևեթ, առայ մի մատեան և գնացի նոյն պատուական կանանց մօտ իմ լիաբերան օրհնութիւնս և շնորհակալութիւնս մատուցանելէն յետոյ իրանց այս բանաւոր խոստմունքը ստորագրել տուի նոյն մատեանում, ես ալ որովհետև փող չունէի, իմ ունեցածս խոստացայ, այսինքն, նոյն կառուցանելի դպրոցին մանկանց կրօնի դասատու լինել ձրիապէս, քանի, որ կամ ու կ'ապրիմ առողջ. այնուհետև երեցփոխան պ. Յակոբ Մալխաճեանց նուիրեց յիսուն ռուբլի, բացի այս դրամական նուիրատուութենէն բաւական ժամանակ նուիրեց դպրոցիս շինութեանը. Գ. Մելքոն Յակոբեանցը իւր հաշուովը շինել տուաւ դպրոցիս ծածկոցը, որուն համար ծախսուեցաւ չորս հարիւր ռուբլի. Նախկին երեցփոխան Թադէոս Ջեպէեանցը նուիրեց 20 ռուբլի, Ասլան Թահիրեանց 10 ռ., Յարութիւն Պատմանեանց 12 ռ., Յովհաննէս Սարգսեանց 25 ռ., Բաղարատ Յակոբեանց 12 ռ., Մկրտիչ Պապոյեանց 3 ռ., Յովհաննէս Յարոյեանց 2 ռուբլի, Սիմէօն Նալպանտեանց 2 ռուբլի, Մաթէոս Փիլոսեանց 2 ռ., Տիգրան Վարդանեանց 1 ռ., Նիկողայոս Օտինեանց 3 ռ., Նիկողայոս Ռամանեանց 5 ռ., Աբգար Արշակունեանց 3 ռ., Յովհաննէս Տօխսանեանց 5 ռ., Խաչատուր Տօխսանեանց 5 ռ., Յովհաննէս Կազմարարեանց. 8 ռ., Գրիգոր Կազմարարեանց 13 ռ., Գրիգոր Լօտոյեանց 3 ռ., Գրիգոր Սադոյեանց 5 ռ., Գէորգ Սարգսեանց 3 ռ., Յակոբ Յակոբեանց 2 ռ., Յարութիւն Մելիքեանց 10 ռ., Յոյն Մոյսէ Միխայէլով 13 ռ., Յոյն Նիկոլայ Միխայէլով 4 ռ., Նիկոլայ Ջէօմերթիձէ 1 ռ.,

Ախալցխա քաղաքի բարեպաշտ հայկազունք 101 ռուբլի. հինգ անձինք 15 ռուբլի։

Ահա, այսպէս քանի մը կանայք, մանաւանդ երկու քոյր տիկին Եղիսաբէթ Մարգարեանց և տիկին Զուզան Միրզոյեանց նախապատճառ եղան Բորժոմաբնակ հայոց 4000 ռուբլի արժէք ունեցող երկյարկանի եկեղեցական դպրոցի և ժամատան տէր լինելուն. կեցցէն ուրեմն այսպիսի բանիմաց հայուհիք, որ ուսման յարգն ու կարևորութիւնը ճանաչելով չխնայեցին իրանց աստուածապարգև գանձը նուիրել Ազգիս զաւակներուն մտաւոր լուսաւորութեան և բարոյական կրթութեանը համար։ Թէպէտև, Գ. Խմբագիր, դպրոցիս շինութիւնը վերջացաւ, բայց բաւականին պարտք արած ենք այս ազգօգուտ շինութեանս համար, ուստի կ'աղաչեմ զՁեզ, որ Ձեր պատուական լրագրի մէջ հրատարակէք, որպէսզի բարեպաշտ ազգայինք իրանց ձեռքից եկած օգնութիւն անելով զմեզ ազատեն այս պարտքէն։

Մկրտիչ քհն. Մովսիսեանց։

յ30-ն յուլիսի 1883.
ի Բորժոմ։

II

Գ. Խմբագիր.

Նկատելով քաղաքումս տիրող սարսափելի աղքատութիւնը և հացի պակասութիւնը, որ սպառնում էր սովի կերպարանք ստանալ, սիրողներիս խումբը ամսոյս 25-ին տուեց մի ներկայացում յօգուտ քաղաքիս չքաւոր ընտանիքների. Ներկայացուեցաւ «Պէպօ» և «Խէչոյի թուղթը»։

Ընդհանուր մուտք եղաւ 79 ռ. 24 կոպ., որից հանելով 8 ռուբ. 80 կոպ. եղած ծախսը, մնացած 70 ռուբ. 45 կոպ. զուտ արդիւնքը բաժանուեցաւ 41 աղքատ ընտանիքների սկսած 1—4 ռ.։

Ցանկանալով հրապարակ հանել այս հաշիւը ի գիտութիւն ընդհանրութեան, միևնոյն ժամանակ շնորհակալութիւն ենք յայտնում այն պարոններին, որոնք որևէ կերպով նպաստել են ներկայացմանս յաջողութեանը։

Խնդրում ենք, Յարգոյ Խմբագիր, սոյն երկտողը տպագրել Ձեր լրագրի յառաջիկայ համարներից մէկում։

Սիրողներ՝

Փ. Բաղչէեանց
Մ. Տէր-Մարտիրոսեանց
Տ. Բաղչէեանց
Տ. Տէր-Միքայէլեանց
Ա. Միքոնեանց
Տ. Բուռնազեանց
Պ. Չալըրոնեանց։

Յուլիսի 31 ին 1993 թ.
Նոր-Բայազէթ։

⁂

ԱՌԱՋԻԿԱՅ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՄ

1) Թիֆլիզի ս. Նունէի ուսումնարանում թէ աշակերտուհիների ընդունելութիւնը և թէ վերաքննութիւնները նշանակուած են օգոստոսի 26-ին, առաւօտեան 8 ժամին։ Այն ծնողները, որոնք ցանկանում եմ իրանց զաւակներին այդ ուսումնարանը տալ, պէտք է խնդիրքը մատուցանեն մինչև օգոստոսի 25-ը։

2) Թիֆլիզի օրիորդաց առաջին գիմնազիայում քննութեան կ'ենթարկուեն պատրաստական և I դասատուն մտնող աշակերտուհիները օգոստոսի 23-ին և 24 ին, իսկ մնացեալ դասատուները վերաքննութիւնների աւարտելուց յետոյ։ Վերաքննութիւնները տեղի կ'ունենան օգոստոսի 23-ին, 24-ին, 26-ին, 27-ին և 28-ին։

3) Թիֆլիզի 2-դ արական գիմնազիայում աշակերտների ընդունելութիւնը փոքր պատրաստական և առաջին դասատանը տեղի կ'ունենայ օգոստոսի 23 և 24-ին, իսկ լրացուցիչ քննութիւնները օգոստոսի 23-ից մինչև 28-ը։

4) Քութայիսի գիմնազիայում նոր աշակերտների քննութիւնը և վերաքննութիւնները տեղի կ'ունենան օգոստոսի 21-ին, 23-ին, 24-ին, 26-ին և 27-ին։

⁂

«Կովկասեան կայսերական գիւղատնտեսական ընկերութեան» հանդէսի 5—7 համարում տպուած է Ս. Մելիք-Սարգսեանի հետաքրքրական յօդուածը՝ «Խաղողի մշակութիւնը Բարչալուի գաւառում» վերնագրով։

⁂

Քաղաքիս ոստիկանութիւնը օգոստոսի 3-ին պարտաւորացրել են բոլոր հիւրանոցների, պանդոկների և սոցա նման հաստատութեանց տէրերին, որ նոքա խօլերայի երևալու պատճառով պահեն եռ տուած եւ սառեցրած ջուր յաճախորդների համար։

⁂

«Նովոյէ Վրեմենի» լրագրի մէջ կարդում ենք. «Մեր խմբագրութիւնը թոյլտուութիւն է ստացել քաղաքային վարչութիւնից ձրի թէյարան բանալ «Պուշկինսկի սկվերում»։

Ամենահաստատ աղբիւրներից կարող ենք հաղորդել, որ այդ լուրը միանգամայն անճիշդ է։ Առողջապահական խորհուրդը մերժել է խմբագրութեան այդ խնդիրը և առաջարկել է նրան բանալ այդ թէյարանը, եթէ կամենում է, «Վերա» կոչուած քաղաքամասում։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԹԻՒՐՔԻԱ.—Կ. Պոլսից գրում են «Figaro» լրագրին. «Ցաճկական լրագրները մի լուր հաղորդեցին, որ շատ ծանր տպաւորութիւն գործեց քրիստոնեայ աշխարհի վրայ։ Փոքր Ասիայի Լատակիէ շրջանի բնակիչները վաթսուն հազար քրիստոնեայ մահմեդականութիւն են ընդունել։ Սուլթանը հրամայեց, որ դաւանափոխութեան բոլոր ծէսերն այնպէս կատարուին, որ ծախսեր չպատճառեն հաւատափոխներին։ Առանձին

բուստ օրիորդի հետ։ Մագդան չգիտէր թէ ինչ անէ։

Տուգանքը յետաձգելու մասին խօսք անգամ չէր կարող լինել։ Ծախէ՞ արդեօք ձիերն ու կովերը։ Ժամանակն էլ շատ ծանր էր, ճիշդ հունձից առաջ։ Հունձը մօտենում էր. տնտեսութեան մէջ փող էր հարկաւոր, իսկ փողը բոլորովին հատել էր։ Կինարմատը յուսահատութիւնից ձեռները կոտրտում էր։ Դատարանին խնդիր տուաւ, որ Բարտէկին ներեն, յիշատակելով նրա ծառայութիւնները, բայց ոչ մի պատասխանի չարժանացաւ։ Իսկ վճարման ժամը մօտենում էր, դրա հետ միասին բոլոր կայքի արգելքի տակ դրուելու վտանգը։

Մագդան շարունակ աղօթում էր, աղօթում էր և դառնութեամբ յիշում անցեալ ժամանակը, երբ նրանք մի կերպով գլուխ էին դուրս հանում, երբ Բարտէկը ձմեռը դեռ գործարանումն էլ մի բան շահում էր։ Մագդան գնաց իւր խնամիների մօտ դրամ փոխ առնելու, բայց խնամիքն էլ ոչինչ չունէին։ Պատերազմը ամենքի վրայ ազդել էր։ Իւստի մօտ գնալու չէր համարձակվում նա,— արդէն իսկ նրան պարտ էր և բացի դրանից, շահն էլ չէր վճարել նրան։ Յանկարծ Իւստը անսպասելի կերպով ինքը եկաւ նրա խրճիթը։

Մի անգամ կէսօրից յետոյ Մագդան նստած էր շեմքում և ոչինչ չէր անում,—յուսահատութիւնից նա բոլորովին թուլացել էր։ Նա միայն նայում էր, թէ ինչպէս ոսկէ բզէզները փայլում են օդում և մտածում էր. «այ երջանիկ արարածներ, թըռչում են իրանց համար, և ոչ մի բանի համար չեն վճարում» և այլն, միշտ այդ եղանակով։ Ժամանակ առ ժամանակ նա ծանր յոգւոց էր հանում և նրա դժգոյն շրթունքներից թռչում էր հառաչը. «ով Տէր Աստուած, Տէր Աստուած»։ Յանկարծ դռան առաջ երևեցաւ պան Իւստի քիթը, որի տակից մխում էր յախճապակեայ ծխամորճը։ Մագդանը գունատուեց։

—Morgen! (բարի լոյս)—խօսեց Իւստը։

—Ի՞նչպէս էք, պան Իւստ։

—Իսկ իմ փողերս։

—Ա՜խ, թանկագին պան Իւստ, մի քիչ ժամանակ տուէ՛ք։ Ես—աղքատ եմ, ինչ պիտի անեմ։ Իմ տղամարդուս տարան, իսկ ես նրա փոխանակ պէտք է տուգանք վճարեմ,—և ինչ անելիքս չգիտեմ։ Աւելի լաւ է, որ մեռնեմ, քան թէ այսպէս օրէ ցօր տանջուեմ։ Համբերեցէ՛ք, իմ թանկագին պան Իւստ։

Նա արտասուեց, և խոնարհելով համբուրեց պան Իւստի հաստ ու կարմիր ձեռքը։

—Կը գայ պանը, կ'առնեմ նրանից և կը տամ ձեզ։

—Իսկ տուգանքը, ո՞րտեղից պիտի վճարէք։

—Ի՞նչ գիտենամ .. կովը կը ծախեմ։

—Կամենաք ես ձեզ դարձեալ փոխ կը տամ։

—Թող Աստուած օրհնէ ձեզ։ Թէպէտև Լուտերական էք, բայց բարի մարդ էք։ Ես ճիշդն եմ ասում։ Եթէ բոլոր գերմանացիք ձեզպէս լինէին, այն ժամանակ բոլոր գիւղացիք ձեզ կ'օրհնէին։

—Բայց ես ձեզ առանց տոկոսիքի չեմ տալ։

—Ես այդ գիտեմ։

—Ուրեմն դուք ձեր բոլոր ունեցածը գրաւ դրեցէք ինձ մօտ։

—Լաւ, թանկագին պան Իւստ. Աստուած թող օրհնէ ձեզ։

—Երբ քաղաք գնանք պարտամուրհակ կը կազմենք։

Նա քաղաք գնաց և կազմեց թուղթը, բայց դրանից առաջ Մագդան գնաց խորհրդակցելու քահանայի հետ։ Քահանան ասում էր, որ ժամանակը շատ կարճ է, տոկոսիքը շատ մեծ և անչափ ափսոսում էր, որ պան Եանժենսկին տանը չէր,—եթէ նա տանը լինէր, անպատճառ կ'օգնէր։ Բայց Մագդան չէր կարող սպասել այնքան, մինչև իւր ունեցած չունեցածը բոլորը վաճառէին, և ստիպուած էր ընդունելու Իւստի պայմանները։ Նա փոխ առաւ 300 մարկ, երկու անգամ աւելի քան իւր ամուսնու վրայ դրուած տուգանքը, որովհետև նա փողի կարիք ունէր և իւր տնտեսութեան համար։ Բարտէկը մուրհակի ծանրակշիռ լինելու պատճառով պէտք է իւր ստորագրութիւնով վաւերացնէր այդ, ուստի և ստորագրեց։ Մագդան յատկապէս այդ բանի համար գնաց նրա մօտ բանտը։

Յաղթականը շատ ճնշուած տրամադրութեան մէջ էր յուսակտուր և հիւանդ։ Նա մի խնդիր էր գրել և ներկայացրել իւր դէմ եղած բոլոր անիրաւութիւնները, բայց նրա խընդիրը չէին ընդունել։ «Պօզնանի լրագրի» յօդուածները Բարտէկին աննպաստ կերպով ազդել էին դատական վարչութեանց վրայ։ Միթէ կառավարութիւնը պարտական չէ իւր խնամքը տարածելու այն խաղաղ գերմանական գաղթականների վրայ, «որո՛նք վերջին պատերազմի ժամանակ այնքան մեծ զոհաբերութիւններ էին արել ի սէր հայրենեաց»։ Բարտէկի բոլորովին հիմնաւոր խնդիրը անհետևանք թողին, պէտք չէ զարմանալ, որ այս նորան բոլորովին յուսահատացրեց։

—Ահա այժմ մենք բոլորովին կորանք,—ասաց նա կնոջը։

—Բոլորովին,—կրկնեց նա։

Բարտէկը մի բանի վրայ սկսեց սաստիկ խորը մտածել։

—Ինձ շատ են վիրաւորում, շատ, շատ են վիրաւորում, ասաց նա։

—Ֆրանկին վարժապետը նեղացնում է,—շարունակեց Մագդան.—գընացի նրան խնդրելու, նա դեռ ծաղրում է ինձ։ Պադգնեօզովում գերմանացիք այժմ յաղթող են։ Այժմ նրանք ոչ ոքից չեն վախենում։

—Ճշմարիտ է, այժմ նրանք զօրաւոր են...—ասաց տրտում Բարտէկը։

—Ես մի հասարակ կին եմ, իսկ այ քեզ ինչ կ'ասեն. Աստուած աւելի զօրաւոր է։

—Նա է մեր մխիթարութիւնը,—յարակցեց Բարտէկը։ Նա մի վայրկեան լռեց, և ապա հարցրեց կըրկին.—իսկ Իւստը։

—Եթէ ամենակարող Աստուած յունձ կը տայ, կարելի է մի կերպով վճարենք պարտքներս, կարելի է Պանը, ինքը կ'օգնէ մեզ, թէպէտ նա էլ պարտք ունի գերմանացիներին։ Դեռ պատերազմից առաջ խօսում էին, որ նա ստիպուած պիտի լինի Պադգնեօզովան վաճառելու, բայց թերևս հարուստ կին առնի։

—Իսկ նա շո՞ւտ կը վերադառնայ։

—Ո՞վ է իմանում։ Իսկ գերմանացիք նրան հուսպ կը տան, ամենուրեք սողում են նրանք օձերի պէս։ Ուր կողմը շուռ ես գալիս, որ կողմը նայում ես,—գիւղումն էլ, քաղաքումն էլ,—ամեն տեղ լիքն են գերմանացիք մեր մեղքերի համար։ Իսկ փրկութիւն ոչ մի կողմից չենք կարող սպասել։

—Կարելի է դու մի բան հնարես. չէ՞ որ դու խելօք կինարմատ ես։

—Ես ինչ անեմ, ինչ։ Ազատ կամքով եմ արդեօք պարտք առել Իւստից, ինչ է։ Փորձի համար միայն, թէպէտ այժմ մեր բնակութեան խրճիթը և բոլոր մեր հողը — բոլորը նրանն է։ Իւստը միւս գերմանացիներից լաւն է, բայց նա էլ իւր շահի յետևիցը նայում է։ Նա էլ մեզ չի խնայել։ Ես յիմար չեմ, իսկ գիտեմ, թէ ինչու է նա մեզ փող տալիս։ Բայց ինչ անենք։

Մագդան ձեռները կոտրտում էր։

—Աւա՜ղ դու, խելքի պտուղ, ֆրանսիացիներին ջարդել կարողանում էիր, իսկ ինչ պիտի անես, երբ ուտելու ոչինչ չունենաս և գլուխդ դնելու տեղ չլինի։

Գրավէլօտդի տակ յաղթողը գլուխը բռնեց և աղաղակեց.

—Ո՜վ Յիսուս Քրիստոս։

Մագդայի սիրտը բարի էր. Բարտէկի ցաւը շարժեց նրա գութը և նա ասաց՝ շտապով.

—Հանդարտ, այ մարդ, հանդարտ։ Գլխիդ ձեռ մի տար, քանի որ վէրքդ չէ առողջացել։ Աստուած հունձ է տուել, ցորենը խիտ է, մարդ կամենում է հողը համբուրել։ Հողը — գերմանացի չէ, նա չի նեղացնիլ։ Թէպէտև քու պատերազմի շնորհիւ արտը վատ է վարած, բայց ամենայն ինչ հրաշալի կերպով բուսնում է։

Եւ բարի Մագդան ժպտաց արտասուքների միջից։

—Հողը գերմանացի չէ,—կրկնեց նա դարձեալ։

—Մագդա՛,—ասաց Բարտէկը աչքերը չռած նրան նայելով,—Մագդա։

—Ի՞նչ է։

—Ախր դու... այն...

Բարտէկը տանում էր դէպի նա մեծ շնորհակալութեան զգացմունք, բայց չկարողացաւ արտայայտել։

Ն. Ք.

(Կը շարունակուի)

ուշադրութիւն են դարձնում այն հանգամանքի վրայ, որ քրիստոնեաները աւելի և աւելի յաճախ մահմեդականութեան են դառնում սուլթան Աբդիւլ-Համիդի դահակալութեան ժամանակից։

ԻՏԱԼԻԱ.—Միջազգային բժշկական այն կոնգրէսի կարգադրիչ մասնաժողովը, որ պէտք է գումարուէր Հռոմում, հետևեալ որոշումն է կայացրել.

«Աչքի առաջ ունենալով եւրոպական պետութիւնների առողջապահական հոգսերը, որի հետևանքն այն է որ բժիշկները չպէտք է հեռանան իրանց բնակավայրերից և համաձայն գլխաւոր օտար գիտնականների կարծիքի, մասնաժողովը որոշում է յետաձգել կոնգրէսը և առողջապահական ցուցահանդէսը մինչև 1894 թուի ապրիլ ամիսը։

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ.—Մաճառների վերաբերութիւնը դէպի Եան Կոլլարի ծննդեան հարիւրամեակի տօնելը սաստիկ գրգռել է արտասահմանի սլաւօնական մամուլի ներկայացուցիչներին։ Կոլլարը, մի սլաւօնական գիտնական և բանաստեղծ, իւր բոլոր գրականական երկերի մէջ հանդիսացել է իբրև ջերմ պաշտպան «սլավօնական համերաշխութեան» և համասլաւօնական գրականութեան։ Այս պատճառով հունգարական կառավարութիւնը կասկածով վերաբերուեց դէպի Եան Կոլլարի հարիւրամեակի տօնելը Ս. Մարտին քաղաքում, համարելով այդ տօնախմբութիւնը մի ցոյց մաճառների դէմ։ Հանդէսը արգելուեցաւ միանգամայն հունգարիայի ներքին գործոց նախարարի կարգադրութեամբ։ Այժմ Բուդապեշտի լրագրները հաղորդում են, որ իբրև թէ նշանակուած տօնախմբութիւնից մի քանի օր առաջ Պետերբուրգից ստացուել էին գլխաւոր կարգադրիչի անունով հարիւրաւոր շնորհաւորական նամակներ Պետերբուրգի «Սլաւօնական բարեգործական ընկերութեան» անդամներից։ Տեղական փոստատան կառավարիչը յայտնել է դատաստանական իշխանութեան, որ և արգելել է նամակներն ըստ պատկանելոյն հասցնել...

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ.—Թէհրանից մեզ գրում են, թէ Թէհրանը և թէ Պարսկաստանը բոլորովին խաղաղ են, խօլերայի ոչ մի դէպք չի պատահել։ Մի քանի անհիմն լուրեր տարածուեցան, որպէս թէ Պարսկաստանի Մազանդարան նահանգում խօլերա է երևան եկել, բայց յետոյ այդ լուրը սուտ դուրս եկաւ։

«ԱՐՁԱԳԱՆՔԻ»
ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոսի 3-ից.

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ —Երէկ այստեղ բացուեց հնագիտական իններորդ համագումար ժողովը։ Ատենապետ կոմսուհի Ուվարովան յայտնեց, որ Թագաւոր Կայսրը 5000 ռ. է նուիրել ժողովի աշխատութիւնները հրատարակելու համար, իսկ Թագաժառանգը 2000 ռուբլի է նուիրել։

ԿԻԵՒ.—Երէկ այստեղ բացուեց համառուսական 8-րդ անտառատէրերի ժողովը։ Հարիւր հոգուց աւելի է եկած։ Նախագահ ընտրուած է Վ. Տ. Սօբիչևսկին։

ՎԻԵՆՆԱ.—Գալցինում և Հունգարիայում եղած հեղեղները մեծ վնասներ պատճառեցին և մի քանի հոգու կորստեան պատճառ դարձան։

ՓԱՐԻԶ.—Մի յեղափոխական երէկ երկու անգամ ատրճանակ արձակեց Լոկրուայի վրայ, երբ նա ընտրողական մասնաժողովն էր գնում։ Լոկրուայի ձախ կուրծքը վիրավորուեց. վէրքը ըստ երևոյթին թեթև է։

Օգոստոսի 4-ից.

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—Բարձրագոյնս հրամայուած է դրամի ձուլարանում մասնաւոր անկիւններից ղալբ-արծաթ կամ հին արծաթէ փողեր չընդունել նոր փող կտրելու համար, արգելել օտար երկրի արծաթ մուծանել Ռուսիա, բացի չինական եամբերից։

Օգոստոսի 4-ից.

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—Նիկօլայ և Գէորգի Մեծ Իշխանների դաստիարակ գեներալ-ադիւտանտ Դանիլովին նորա յիսունամեայ ծառայութեան լրանալու պատճառով շնորհուած են բարձրագոյն հրովարտակով հանդերձ Ալեքսանդր Նեվսկու ադամանդեայ նշանները։ Նոյնանման առիթով յայտնուած են՝ առանձին բարձրագոյն երախտագիտութիւն հետևակ զօրաց գեներալ Հօտբէկին, բարձրագոյն շնորհակալութիւն գեներալ ադիւտանտ Ստիւրլերին, հետևակ զօրաց գեներալ Ալլերին և Պօլիմով ու Ձեվելիով գեներալ—լէյտենանտներին։ Գեներալ—լէյտենանտ իշխան Խօջամիրասեանցին շնորհուած է Սպիտակ Արծուի շքանշանը։

ԱԹԷՆՔ.—Սամոսկղզուց հաղորդում են որ բնակիչների և զօրքերի միջև արիւնահեղ ընդհարումներ են տեղի ունեցել. մի քանի գիւղեր բոլորովին աւերած են։

ԼՈՆԴՈՆ.—Բոմբէյից հեռագրում են որ, հասարակական հանգստութիւնը վերականգնած է, խանութները բացուած են, այլ ևս անկարգութիւններ տեղի չեն ունեցել։

ՋԱՆԱԶԱՆ

Լրագրավաճառ աւտոմատ.—Ներկայումս Պետերբուրգում բերել են Ա. Բուզի մի օրինակելի գործիք, այսինքն մի այնպիսի աւտոմատ, որ վաճառելու է հատով լրագրի համարներ։ Այդ աւտոմատն ունի մի երկար քառանկիւնի արկղի ձև, որի ներքին մասում գտնվում է իսկական մեքենան։ Լրագրի որևէ համար գնել ցանկացողը, ձգում է բացուած ճեղքից յատկացեալ փողը, և երբ յառաջ ու յետ է դարձնում զսպանակի կոճը, անմիջապէս յայտնվում է լրագրի համարը.—Գործիքը չէ ընդունում նշանակած գնից պակաս գումար և յետ է տալիս ամեն տեսակ կեղծ փող, օրինակ՝ անագեայ, արճճէ ևայլն, եթէ ծանրութեան քաշն անգամ հաւասար լինի յատկացեալ վճարին։ Միևնոյն ժամանակ գործիքը կէս է անում այդ կեղծ փողը և զանգահարութեամբ յայտարարում է խարդախութիւնը։ Երբ որ գործիքի մէջ գտնուած լրագրի վերջին համարը վաճառվում է, այն ժամանակ այդ համարի հետ ի միասին դուրս է գալիս մետաղեայ թերթի վրեն գրած «Ոչ», որից յետոյ փակվում է փող ձգելու ճեղքը։ Եւ որպէս զի այն ճեղքը, որտեղից լրագրի համարն է երևում չփչացնեն կամ լցնեն որևէ զանգուածքով—գիշերով նա ինքն իրան փակվում է։

Խմբագիր-Հրատարակիչ՝
ԱՐԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրոնցովի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիւրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) ցաւերի։

Կ. Մ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9—10½ ժ. աչքի և նեարդային ց.

Դ. Դ. ԲՈՒԴԿՈՎՍԿԻ—10½—11½ ժ. ներքին, երեխայոց և կանանց ց.

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ներքին և երեխայոց ց.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Ի. Վ. ՁԵՊՈՒՐԿՈՎՍԿԻ — 5—6 ժ. կրծքի ց., քիմիա-խոշորացուցական հետազօտութիւն խխի և մէզի։

Ա. Ա. ԳԱԴՕՄՍԿԻ—6—7 ժ. սիֆիլիսի (նաև մորթու) և վիրաբուժութեան։

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—6—7 ժ. Սիֆիլիզս և մէզի ու սեռական գործարանաց ց.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—7—7½ ժ.

Ի. Ե. ՖՐԱՆՑԻՈՒՍ—7—7½ ականջի, կոկորդի և քթի և նեարդային ց. երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ։

Վճար 50 կ.։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցումը ընդունվում են և ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Նաւասարդեան։

ՓՕՍՏԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆԸ ՎՐԱՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՎ

(Մայիսի 1-ից մինչև նոյեմբերի 1-ը)

Թիֆլիզից՝ հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքը ուղևորվում է առաւօտեան 7 ժամին, գիշերում է Մլէթի կայարանում, Վլադիկավկազ է հասնում հետևեալ օրը ժամը 7-ին երեկոյեան։

Հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքը դարձեալ ուղևորվում է առաւօտեան 6 ժամին, գիշերում է Փասանաուր կայարանում, հասնում է Վլադիկավկազ հետևեալ օրը ժամը 10-ին երեկոյեան։

Վեց հոգու տեղ ունեցող հանրակառքը (օմնիբուս) ուղևորվում է կէսօրից յետոյ ժամը 3-ին և առանց գիշերելու տեղ է հասնում հետևեալ օրը ժամը 7-ին երեկոյեան։

Վեց հոգու տեղ ունեցող հանրակառքը (օմնիբուս) դարձեալ ուղևորվում է ճաշից յետոյ 5 ժամին և առանց գիշերելու հասնում է Վլադիկավկազ հետևեալ օրը 9 ժամին երեկոյեան։

Վլադիկավկազից՝ հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքը ուղևորվում է առաւօտեան ժամը 7-ին, գիշերում է Մլէթի կայարանում, Թիֆլիզ է հասնում հետևեալ օրը ժամը 7-ին երեկոյեան։

Հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքը դարձեալ ուղարկվում է առաւօտեան ժամը 9-ին, գիշերում է Գուդաուր կայարանում, հասնումէ Թիֆլիզ հետևեալ օրը ժամը 9 ին երեկոյեան։

Վեց հոգու տեղ ունեցող հանրակառքը (օմնիբուս) ուղևորվում է կէսօրից յետոյ ժամը 3-ին և առանց գիշերելու հասնում է Թիֆլիզ հետևեալ օրը ժամի 7-ին երեկոյեան։

Վեց հոգու տեղ ունեցող հանրակառքը (օմնիբուս) դարձեալ ուղևորվում է ճաշից յետոյ ժամը 5-ին և առանց գիշերելու հասնում է Թիֆլիզ հետևեալ օրը 8½ ժամին երեկոյեան։

ՌՈՒՍԱՑ ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ամեն շաբաթ շոգենաւերի երթևեկութիւն Բաթումի, Օդեսայի եւ Կ. Պօլսի միջև։

Բաթումից դուրս է գնում.

Շաբաթ օրերը (լոյս կիրակի գիշերուայ 2 ժ.) շրջանառու ընթացքով բոլոր նաւահանգիստները։

Կիրակի օրերը, գիշերուայ ժամը 11½-ին, խուճապ ընթացքով Եալտայի և Սևաստապօլի վրայով։

Երեքշաբթի օրերը (լոյս չորեքշաբթի գիշերուայ ժամը 2-ին) շրջանառու ընթացքով բոլոր նաւահանգիստները։

Հինգշաբթի օրերը ցերեկուայ ժամը 12-ին ուղիղ ընթացքով Նովօրոսիյսկի և Կերչի վրայով։

Կ. Պօլիս երկու շաբաթը մէկ անգամ երեկոյեան ժամը 7-ին։

Բաթում է հասնում.

Ուրբաթ օրերը երեկոյեան, շրջանառու ընթացքով բոլոր նաւահանգիստների վրայով։

Ուրբաթ օրերը առաւօտեան, խուճապ ընթացքով Սևաստապօլի վրայով։

Երկուշաբթի օրերը երեկոյեան շրջանառու ընթացքով բոլոր նաւահանգիստների վրայով։

Չորեքշաբթի օրերը առաւօտեան ուղիղ ընթացքով Նովօրոսիյսկի և Կերչի վրայով։

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Մարդատար գնացքը Թիֆլիզից Բաթում դուրս է գնում առաւօտեան ժ. 9-ին 30 ր. և Բաթում հասնում է երեկոյեան ժ. 9-ին 45 ր.։

Փոստային գնացքը Թիֆլիզից Բագու դուրս է գնում ցերեկուայ ժ. 1-ին 20 ր. և հասնում է Բագու առաւօտեան 7 ժ. 30 ր.։

Փոստային գնացքը Թիֆլիզից Բաթում դուրս է գնում երեկոյեան ժ. 6-ին 50 ր. և Բաթում հասնում է առաւօտեան ժ. 8-ին 15 ր.։

Մարդատար գնացքը Բաթումից Թիֆլիզ դուրս է գալիս առաւօտեան ժ. 9-ին 45 ր. և Թիֆլիզ հասնում է երեկոյեան ժ. 9-ին 52 ր.։

Փոստային գնացքը Բաթումից Թիֆլիզ դուրս է գնում գիշերուայ ժ. 11-ին 25 ր. և Թիֆլիզ է հասնում ցերեկուայ ժ. 12-ին 25 ր.։

Փոստային գնացքը Բագուից Թիֆլիզ դուրս է գալիս գիշերուայ ժ. 11-ին 10 ր. և Թիֆլիզ հասնում է ցերեկուայ ժ. 5-ին 50 ր.։

Ամառուան գնացքը Թիֆլիզից Միխայլովօ դուրս է գնում ճաշից յետոյ 3 ժամին. Միխայլովոյից Թիֆլիզ՝ առաւօտեան 8 ժ, 10 ր. ապրանքա-մարդատար գնացքը Թիֆլիզից Գանձակ դուրս է գնում երեկոյեան 9 ժամին 20 ր., իսկ Գանձակից Թիֆլիզ է հասնում առաւօտեան 1 ժ. 30 րոպէին։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑՈՒ

ՀԱՅՈՑ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Նոր Թարգմանութիւն Մ. Ց. ԷՄԻՆԻ

(ծանօթութիւններով և յաւելուածներով)

Գինն է 2 ռ. ճան. ծախքով 2 ռ. 25 կ.

Կարելի է դիմել՝ Մոսկվա, Լազարեան ճեմարանի դիւանատանը։

(108) (5—1)

Հայուհեաց Բարեգործական Ընկերութեան վարչութիւնը սորանով յայտնում է, որ իւր կար ու ձևի ճաշտուհեների, նոյնպէս և այլ ցանկացողների համար բացվում է չորրորդ խոհարարական գիտութեանց դասընթաց իւր սանուհեների համար ձրիաբար, իսկ ուրիշների համար չափաւոր վճարով։

Օգոստոսի 8-ից ցանկացողները կարող են դիմել տիկին Ս. Երիցեանին, Անչխաբաթի փողոց սեպհական տանը։

Բացման օրը առանձին կը յայտարարուի իւր ժամանակին։

(111) (2—2)

ՇԱՄԱԽՈՒ

Հայ օրիորդաց ուսումնարանի համար հարկաւոր է [illegible] մի ուսուցիչ և մի ուսուցչուհի (այր և կին), շաբաթական 45 դասով, տարեկան 785 րուբլի ռոճիկով, վերակացութեան համար կստանան բնակարան և ծառայ։

Ցանկացողները կարող են դիմել հոգաբարձութեանս։

Նախ. հոգաբարձութեան՝ Տաճատ քահանայ Մարադեան։

(99) (6—4)

Թիֆլիզի Աղէքսանդրեան ինստիտուտը աւարտած

ՄԻ ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

որ չորս տարի շարունակ՝ աւարտելու օրից սկսած ուսուցչութիւն է անում պետական ուսումնարաններից մէկում, ցանկանում է Թիֆլիզի կամ գաւառական քաղաքների հայ եկեղեցական դպրոցներում ուսուցչութեան պաշտօն վարել պատշաճաւոր ռոճկով։

Հարցնել Թիֆլիզ, Կենտրոնական գրավաճառանոց։

(Խմբ.) (5—4)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

և վաճառվում է կենտրոնական գրավաճառանոցում

Իշխ. Կ. [illegible]

ԾՈՒԽ

(Ծխական հոգաբարձութեան կազմակերպութեան մասին) գրքոյկը

Օրէնքի քաղուածներով հայերէն և ռուսերէն։

Գինն է 15 կ. գումարով գիշումն։

(Խ) (25—24)

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԴԵՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՎԱՃԱՌՏԱՆԸ

ԹԻՖԼԻԶՈՒՄ ԵՒ ԲԱԳՒՈՒՄ
ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

1) գեղատնային ներկեր և զանազան նիւթեր.
2) դեղատան գործատնային նիւթեր.
3) անդամահատական գործիքներ, սեսինի իրեր, վէրքերի փաթեթներ.
4) հանքային բնական ջրեր և աղեր.
4) ախտահանիչ միջոցներ.
6) կօսմետիքական ապրանք զանազան գործարանների.
7) տնտեսական առարկաներ.
8) լուսանկարչական նիւթեր.
9) խաղողի որթը բժշկելու գործիքներ և դեղեր.
10) էֆիրի իւղ, պտուղների էսսէնցիա լիկեօրի և օղիի համար։

(118)

ԹԻՖԼԻԶԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սորանով յայտնում է ամենքին, որ այսօրուանից, ըստ համաձայնութեան Թիֆլիզի Ոստիկանապետի և Թոյլտուութեան պ. Նահանգապետի փակվում են Մուշտայիդի և Օբսէրվատօրնի անցքերը դէպի Կուր գետը և այսպիսով վերջնականապէս արգելուած է Կուր գետից ջուր վերցնելը Ջրկիրների ձեռքով։ Ընդ սմին Քաղաքային Վարչութիւնը անհրաժեշտ է համարում նախազգուշացնել այն անձանց, որոնք ձեռքի ամանով ջուր են կրում գետից, որ Կուր գետի ջրի գործածութիւնն ի նկատի ունենալով, վերջերումս Թիֆլիզում լոյս ընկած կասկածելի աղեքային հիւանդութիւնը, որ կապ ունի գետի ջրի հետ, անպայման վնասակար պէտք է համարել։

(112) (2—1)

ՅՈՒԼԻՍԻ 15-ԻՑ ԲԱՑՈՒԵՑ
ՆՈՐ ԱՐՀԵՍՏԻՊ (ՏՊԱՐԱՆԸ)
Մ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆՑԻ ԵՒ ԸՆԿ.

(Միխայէլեան փողոց Սլեփցկու տուն)

Օժտուած նորագոյն արագատիպ և ուրիշ մեքենաներով, որոնք շարժվում են [illegible], և նոյնպէս բոլոր նորագոյն և բազմատեսակ տառերով—ինչպէս եւրոպական նոյնպէս և տեղական, որը կատարում է ամեն տեսակ՝ թէ մեծ և թէ փոքր պատուէրներ և գոյնըզգոյն թանաքներով, ստացուած եւրոպական ամենաառաջին գործարաններից։ Արագատպարանին կից կայ և կազմարարի գործարան՝ գծելու, կամարներ նշանակելու և ծակծկելու բաժանմունքներով։ Տպարանական գործի մասնագիտութիւնը ուսումնասիրած լինելով թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում և նոյնպէս իմ բազմամեայ փորձառութեանս հիման վրայ, յուսով եմ, որ կատարած գործերս բաւականութիւն կը տան ամենանուրբ ճաշակ ունեցող պատուիրողներին։

(102) (5—4)

Սահակ քահանայ Սահակեանի աշխատութիւններն ստանալ ցանկացողները կարող են դիմել՝ 1) Тифлисъ: армянскому священнику Сааку Саакянцъ, 2) Կենդրոնական գրավաճառանոց։

[illegible]

ՍՏՈՐԻՆ ԾՐՋԱՆ

	Անկազմ Ռ.	Անկազմ Կ.	Կազմած Ռ.	Կազմած Կ.
ՈՒՍՈՒՑՉԱՑ ՀԱՄԱՐ				
1. Դասագիրք կրօնի հին-ուխտ	1	75	1	95
2. Դասագիրք կրօնի Նոր-ուխտ մասն I	1	—	1	02
3. Դասագիրք կրօնի Նոր-ուխտ մասն II տետր. ա.	—	35	—	55
4. Դասագիրք կրօնի Նոր-ուխտ մասն II տետր բ. գ.	—	70	—	90
5. Մի քանի խօսք հայ կրօնուսոյցներին	—	10	—	22
ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՀԱՄԱՐ				
6. Սրբազան պատմութիւն հին-ուխտ բ. տիպ V տարի	—	40	—	52
7. Սրբազան պատմութիւն Նոր-ուխտ բ. տիպ IV տարի	—	40	—	52
8. Դասատետր կրօնի բ. տիպ III տարի	—	30	—	42
9. Դասատետր կրօնի բ. տիպ II տարի	—	20	—	32
10. Դասատետր կրօնի ա. տիպ I տարի	—	15	—	27

Ճանապարհածախսն ինձ վրայ չէ։ Ինձ դիմողները կըստանան 20% զիջ.

(93) (10—8)

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿ.

MESSAGERIES MARITIMES

(ՄԵՍԱԺԵՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

Կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն Լոնդոնի ու Բաթումի միջև և փոխադարձօրէն։

Ուրբաթ, յուլ. $^{11}/_{23}$ օգոստ. դուրս կը գնայ Բաթումից «Գուադալգուիւ» (Guadalguivir) նաւը, նաւապետ «Վաննիեռ» (Vannier) դէպի Կ. Պօլիս, Մարսէյլ, Հավր, Լոնդոն, մտնելով նաև միջանկեալ նաւահանգիստներ։

Ագէնտները՝ Բաթումում՝ Կոլէ, Թիֆլիզում՝ [illegible] և Բագւում [illegible]։

(2—2)

Дозволено цензурою Тифлисъ, 5 Августа 1893 года. Տպարան Յ. Մարտիրոսեանցի Типографія И. Мартиросіанца. на Орбел. ул. д. № 1—2